

Janneke Gerards (a), An De Moor (b) & Wilma van der Westen (c)

(a) Universiteit Utrecht

(b) Odisee, Brussel

(c) De Haagse Hogeschool

Contact: j.h.gerards@uu.nl

n.demoor@kuleuven.be

w.m.c.vanderwesten@hhs.nl

Nederlands en Engels in het hoger onderwijs. Een openbare bijeenkomst van het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs

Eind 2006 richtten een viertal initiatiefnemers, onder wie Flip Strang en Wilma van der Westen, het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs op. Het Platform is in 2011 een stichting geworden en wordt financieel ondersteund door de Nederlandse Taalunie.

Het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs is een platform voor ontmoeting en uitwisseling van kennis en ervaringen. Door middel van kennisdeling en kennisvorming wil het platform bijdragen aan initiëring en verdere ontwikkeling van instellingsbreed taalbeleid in het hoger onderwijs. Het doel van een instellingsbreed taalbeleid is vergroting van het studiesucces en verhoging van de kwaliteit van hoger onderwijs.

Het Platform organiseert bijeenkomsten waarin steeds minstens één thema wordt uitgediept. In deze openbare themabijeenkomst tijdens de HSN-conferentie – een bijeenkomst die open staat voor alle geïnteresseerde HSN-conferentiegangers – maakt u kennis met de werkwijze van het Platform. Het thema dat in deze bijeenkomst wordt uitgediept, is de keuze voor het Nederlands dan wel het Engels als voertaal in de opleidingen in het hoger onderwijs en de gevolgen daarvan voor taalbeleid.

Het thema wordt benaderd vanuit een Vlaamse en een Nederlandse invalshoek, met nadruk op Nederland dat vooroploopt als het gaat om het aandeel Engelstalige opleidingen in het hoger onderwijs. Dat geldt zowel voor bachelor- als voor masteropleidingen en voor zowel opleidingen aan hogescholen als aan universiteiten.

An De Moor geeft een korte toelichting bij het adviesrapport van de Vlaamse onderwijsraad (Vlor). Het rapport werd geschreven op vraag van de Vlaamse instellingen voor hoger onderwijs en werd, met oog op herziening van het Decreet op de taalregeling in het hoger onderwijs, overhandigd aan de Vlaamse minister van onderwijs. De Vlor adviseert om bij een duurzaam taalbeleid niet alleen zorg te dragen voor het gebruik van het Nederlands als instructietaal en als taal van wetenschap en cultuur, maar ook om zorg te dragen voor de kwaliteit van het anderstalige aanbod.

In het kerndeel van deze bijeenkomst gaat prof. dr. Janneke Gerards, hoogleraar fundamentele rechten aan Universiteit Utrecht en voorzitter van de door de KNAW ingestelde verkenningcommissie, in op de vlak voor de zomer verschenen verkenning die is uitgevoerd op verzoek van de Nederlandse minister van Onderwijs, Cultuur & Wetenschappen. Hieronder volgt een samenvatting van deze verkenning.

Na afloop is er ruimte voor vragen en uitwisseling.

Referenties

- Bonne, P. & M. Kuggeleijn (2014). “Openbare bijeenkomst Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs”. In: A. Mottart & S. Vanhooren (red.). *Achtentwintigste conferentie Onderwijs Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 103-105.
- Cajot, G. & W. van der Westen (2011). “Vijf jaar Nederlands / Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs: opbrengsten en toekomstplannen”. In: S. Vanhooren & A. Mottart (red.). *Vijfentwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 146-153.
- KNAW (2017). *Nederlands en/of Engels, Taalkeuze met beleid in het Nederlands hoger onderwijs*. Amsterdam: KNAW. Online raadpleegbaar op: <https://www.know.nl/nl/actueel/publicaties/nederlands-en-of-engels>.
- Moor, A. De (2015). “Taal telt. Ook in het hoger onderwijs”. In: *E-zine VVA*, 5 (oktober 2015). Online raadpleegbaar op: http://www.vvacademici.org/Edities/Editie5/VVA_artikel%20taalbeleid%20en%20taalondersteuning%20An%20De%20Moor.pdf.
- Moor, A. De (2016). “Taal vergroot slagingskansen”. In: *Taalunie: Bericht* (oktober 2016). Online raadpleegbaar op: <http://taaluniebericht.org/artikel/taalbeleid/taalvaardigheid-vergroot-slagingskansen>.
- Nederlandse Taalunie (2014). ‘Nederlands in het hoger onderwijs, Een verkennende literatuurstudie naar taalvaardigheid en taalbeleid’. Online raadpleegbaar op: <http://over.taalunie.org/organisatie/raad-der-nederlandse-letteren/adviezen/rapport-nederlands-hoger-onderwijs>.

- Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren (2015). *Vaart met taalvaardigheid. Taalbeleid in het hoger onderwijs*. Den Haag: Nederlandse Taalunie. Online raadpleegbaar op: http://taalunieversum.org/sites/tuv/files/downloads/NTU14P475%20-%20Rapport%20Raadsadvies_website.pdf.
- Vlaamse Onderwijsraad (2017). 'Advies taalbeleid in het Vlaamse hoger onderwijs'. Brussel: VLOR. Online raadpleegbaar op: http://www.vlor.be/sites/www.vlor.be/files/rho-rho-adv-1617-004_0.pdf.
- Website van het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs. Online raadpleegbaar op: www.taalbeleidhogeronderwijs.org.
- Westen, W. van der & J. Hebbrecht (2009). "Drie jaar Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs. Opbrengsten en toekomstdromen". In: S. Vanhooren & A. Mottart (red.), *Drieëntwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 152-157.
- Westen, W. van der (2007). "Taalbeleid hoger onderwijs: van nul tot platform". In A. van Gelderen (red.), *Eenentwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 58-65.
- Westen, W. Van der (2013). "Openbare bijeenkomst Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs. Taalgericht vakonderwijs & taalontwikkeland lesgeven: identiek of verschillend?". In A. Mottart & S. Vanhooren (red.), *Zevenentwintigste conferentie Onderwijs Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 166-171.

Bijlage 1 – Nederlands en/of Engels? Taalkeuze met beleid in het Nederlands hoger onderwijs. Verkenning Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, juli 2017

Context en opdracht

In de afgelopen jaren zijn steeds meer opleidingen in het Nederlands hoger onderwijs geheel of gedeeltelijk Engelstalig geworden. Deze ontwikkeling is het sterkst bij universiteiten, maar is ook te zien bij hogescholen. De toenemende Engelstaligheid van het hoger onderwijs heeft veel discussie losgemaakt. Gelet daarop heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) de Koninklijke Nederlandse Akademie voor Wetenschappen (KNAW) gevraagd om een verkenning uit te voeren naar taalkeuze en taalbeleid in het Nederlandse hoger onderwijs in brede zin, toegespitst op de keuze tussen het Engels en het Nederlands. De belangrijkste bevindingen van de verkenningcommissie worden hierna kort en informeel samengevat. De eigenlijke verkenning is te vinden via www.knaw.nl/taalbeleid. Alleen de bevindingen zoals weergegeven in deze verkenning representeren de mening van de verkenningcommissie en de KNAW.

Argumenten voor Nederlands en/of Engels in het hoger onderwijs

Uiteraard kunnen taalkeuzes in het hoger onderwijs sterk samenhangen met de *aard en inhoud van de opleiding*. Daarnaast blijkt de taalkeuze in het hoger onderwijs te worden bepaald door drie typen argumenten:

1. *Argumenten met betrekking tot internationalisering en onderwijskwaliteit*: Instellingen van hoger onderwijs opereren in een sterk internationale omgeving. Internationale uitwisseling kan positief bijdragen aan diversiteit en daarmee aan de kwaliteit van het hoger onderwijs. Volgens de instellingen is Engelstaligheid van de opleidingen noodzakelijk om de voordelen van internationalisering te kunnen benutten.
2. *Argumenten met betrekking tot arbeidsmarkt en beroepenveld*: De vraag waar studenten na hun afstuderen terecht komen (in Nederland of in een internationale omgeving), bepaalt bij veel instellingen de taalkeuze.
3. *Bedrijfsmatige argumenten*: Als binnen een bepaald veld veel opleidingen in het Engels worden aangeboden, is de prikkel voor de resterende opleidingen groot om dit ook te doen. Daarnaast kan de keuze voor Engelstaligheid zijn ingegeven door de wens om bepaalde opleidingen te behouden en/of de instroom op peil te houden of te vergroten. Verder kunnen de Nederlandse bekostigingssystematiek en internationaliseringsdoelstellingen invloed hebben op het taalbeleid.

Bevindingen van de verkenningscommissie

Taalkeuze en kwaliteit van het onderwijs

Volgens de verkenningscommissie hoeft Engelstaligheid niet ten koste te gaan van onderwijskwaliteit; bij het creëren van een effectieve ‘international classroom’ kan er zelfs een positief effect zijn. Er zijn echter twee cruciale randvoorwaarden om kwaliteitsbehoud of -vergroting waar te kunnen maken:

1. Voor het effectief kunnen aanbieden van een opleiding in het Engels is een minimumniveau van taalbeheersing bij docenten en studenten vereist. Als wordt besloten om een opleiding, een programma of zelfs maar een vak in het Engels aan te bieden, is echter meer nodig dan goede taalvaardigheid alleen. Goede begeleiding is noodzakelijk, vooral waar het gaat om het ontwikkelen van de didactische vaardigheden om goed onderwijs in het Engels te geven.
2. Om optimaal te kunnen profiteren van de verrijking van het onderwijs door buitenlandse studenten en staf, moeten zowel studenten als staf beschikken over voldoende interculturele vaardigheden. Daarnaast moeten docenten vaardigheden ontwikkelen om effectief onderwijs te kunnen geven in een diverse en internationale omgeving.

Diversiteit van de arbeidsmarkt

Een vaak genoemd argument bij taalkeuze betreft de voorbereiding op de arbeidsmarkt, die beweerdelijk steeds internationaler wordt. De arbeidsmarkt voor afgestudeerden in het hoger onderwijs blijkt echter zeer divers te zijn. Soms is de beroepspraktijk inderdaad heel internationaal, maar in veel gevallen is die overwegend nationaal of gemengd. Daardoor ligt het voor lang niet alle opleidingen voor de hand om ze (al dan niet volledig) aan te bieden in het Engels. Bij het maken van taalkeuzes wordt niet altijd voldoende rekening gehouden met de diversiteit van de arbeidsmarkt en de daarbij behorende noodzaak tot differentiatie in de onderwijstaal.

Nederlandse taalvaardigheid

Veel instellingen van hoger onderwijs gaan ervan uit dat er in Engelstalige opleidingen geen noodzaak bestaat om aandacht te besteden aan de ontwikkeling van Nederlandse taalvaardigheden. Voor een goede voorbereiding op de beroepspraktijk blijkt het in veel gevallen echter wel degelijk nodig te zijn om Nederlandse taalvaardigheden te trainen. Voor buitenlandse afgestudeerden en hun integratie in de Nederlandse samenleving is het bovendien van belang dat zij beschikken over een voldoende beheersing van de Nederlandse taal, zowel vakinhoudelijk als informeel.

Voertaal en medezeggenschap

De internationalisering en het toenemende aanbod van Engelstalige opleidingen heeft consequenties voor de voertaal binnen instellingen van hoger onderwijs. Bij medezeggenschap kan de keuze voor het Engels leiden tot uitsluiting van groepen die deze taal minder goed beheersen; vaak is dat het ondersteunend en beheerspersoneel. Een keuze voor het Nederlands leidt dan weer tot moeizame participatie van buitenlandse studenten en staf. Instellingen moeten een oplossing kiezen die leidt tot zo goed mogelijke participatie van alle groepen. Hoewel er verschillende opties zijn, wijst de verkenningscommissie in het bijzonder op de mogelijkheid van 'parallel' taalgebruik. Daarbij kunnen deelnemers aan een discussie Nederlands of Engels spreken, al naar gelang hun capaciteiten en wensen. Ze mogen er dan van uitgaan dat de andere deelnemers kunnen begrijpen wat ze zeggen en dat ze in staat zijn schriftelijke teksten in de andere taal te begrijpen.

Maatschappelijke en culturele invloed en gevolgen van taalkeuze en taalbeleid

De verkenningscommissie heeft niet veel duidelijkheid kunnen verkrijgen over de gevolgen van de toename van Engelstalige opleidingen op de doorstroming van het voortgezet en middelbaar onderwijs naar het hoger onderwijs en binnen het hoger onderwijs als zodanig (bijvoorbeeld van bachelor naar master). Wel is duidelijk dat tweetalig voortgezet onderwijs voor een significant betere voorbereiding zorgt op Engelstalig hoger onderwijs dan eentalig onderwijs. Verder lijkt Engelstalig onderwijs

een overwegend negatieve invloed te hebben op studenten met een migratieachtergrond en studenten uit achtergestelde milieus, al is er maar weinig bekend over de effecten van bepaalde taalbeleidskeuzes hierop. Ten slotte blijkt de toenemende Engelstaligheid van het hoger onderwijs ertoe te leiden dat het gebruik van het Nederlands als wetenschapstaal afneemt. De commissie ziet daarin risico's voor de vertaling van wetenschappelijke resultaten naar de Nederlandse samenleving. Nader onderzoek naar de maatschappelijke en doorstromingseffecten van taalkeuzes en taalbeleid in het hoger onderwijs acht de verkenningscommissie echter noodzakelijk.

Aandachtspunten

Aansluitend bij haar bevindingen heeft de verkenningscommissie verschillende aandachtspunten geformuleerd voor het maken van taalkeuzes en het ontwikkelen van taalbeleid in het hoger onderwijs. Kort samengevat luiden deze als volgt:

- De keuze voor onderwijstaal moet bewust worden gemaakt en mag geen automatisme zijn. Maatwerk moet vooropstaan. Voor iedere opleiding en voor ieder programma moet op inhoudelijke gronden en op basis van feitelijke gegevens worden gemotiveerd waarom een bepaalde onderwijstaal wenselijk is en waarom wordt gekozen voor een bepaalde inrichting om die doelstellingen te bereiken (bijvoorbeeld een volledig Engelstalige opleiding, een volledig Nederlandstalige opleiding, of meer gedifferentieerd). Bij deze keuze moet rekening worden gehouden met de specifieke doelstellingen van de opleiding, de inhoud en kwaliteit van het onderwijs, de voorbereiding op de (diverse) arbeidsmarkt (waaronder werk in de wetenschap) en, waar relevant, internationale mobiliteit, doorstroming en academische vorming.
- Bij de keuze voor het Engels als onderwijstaal moet rekening worden gehouden met de 'harde' baten en kosten daarvan (zoals verhoging van de instroom, maar ook kosten van taaltraining) als met 'zachtere' baten en kosten (zoals een internationale en diverse omgeving, maar ook het gegeven dat geen Nederlands onderwijsmateriaal meer kan worden gebruikt).
- In het algemeen is het wenselijk dat de koers voor het meer algemene taalbeleid wordt uitgestippeld op instellingsniveau. De keuze voor onderwijstaal moet daarentegen primair op opleidings-/programmaniveau worden gemaakt, in goed overleg met de instelling.
- De keuze voor een onderwijstaal moet goed worden ingebed in ondersteunend taal- en internationaliseringsbeleid dat op instellingsniveau wordt vormgegeven. Dit beleid moet zich richten op:
  - de didactische kanten van het geven van onderwijs in een andere dan de eigen taal;
  - het scheppen van de voorwaarden voor een goed functionerende *international classroom*;

- een zodanig taalgebruik op de werkvloer dat alle betrokkenen effectief kunnen participeren;
- de ontwikkeling van de verschillende voor de opleiding vereiste taalvaardigheden bij studenten en docenten (voor zowel het Engels als het Nederlands);
- de manier waarop wordt gezorgd voor beoordeling en feedback bij tentamens en schriftelijke stukken die in een andere taal dan de eigen taal zijn geschreven;
- didactische evaluatie en peer-review van inhoud en kwaliteit van het onderwijs (zonder dat dit leidt tot verdere bureaucratisering of het werken met 'afvinklijstjes').